

ორგანული მეურნეობა და ტურიზმი – საქართველოს მაგალითი
ლელა ხარტიშვილი

დღევანდელ ინდუსტრიულ გარემოში ქალაქის აჩქარებული რიტმი წარმოშობს ადამიანის ბუნებრივ მოთხოვნას – სურვილს, რომ პერიოდულად დაისვენოს მშვიდ და წყნარ გარემოში, სადაც არის სუფთა ჰაერი, წარმტაცი პეიზაჟები და გულითადი მასპინძლები. სოფლად დასვენების ინტერესი და მოთხოვნა იზრდება, ჩნდება ტურიზმის ახალი ფორმებიც – სოფლის ტურიზმი, აგროტურიზმი, ეკოტურიზმი და სხვა მრავალი. ტურისტული შეთავაზებების ახალი ფორმები პირველად ჩამოყალიბდა დიდ ინდუსტრიულ ქვეყნებში, სადაც ქალაქის მაცხოვრებლებს აღარ გააჩნდათ მჭიდრო ნათესაური კავშირები სოფლად, მაგრამ ჰქონდათ სოფლად დასვენების დიდი სურვილი. ისინი ირჩევდნენ მიმზიდველ სოფლებს ქალაქგარეთ, ქირაობდნენ საზაფხულო სახლებს და, შესაბამისად, იხდიდნენ ქირისა და მომსახურების საფასურს. მასპინძელი ოჯახებისათვის ეს დამატებითი შემოსავლის წყარო გახდა. ამჟამად სოფლის ტურიზმის დასვენების პრაქტიკა სხვა ქვეყნებშიც, მათ შორის საქართველოშიც, იკიდებს ფეხს.

მიმზიდველობა, სუფთა ბუნებრივი გარემო, გულითადი მასპინძელი, ადგილობრივი პროდუქტი - ეს არის ის ძირითადი კომპონენტები, რაც სოფლად ტურისტულ მოთხოვნას ქმნის. ორგანული მეურნეობები, სუფთა და ჯანსაღი პროდუქციით კი ის დამატებითი კომპონენტია, რაც ტურისტულ შეთავაზებას უფრო მიმზიდველსა და ღირებულს ხდის. ამ შემთხვევაში ადგილობრივ ფერმერს და თავად ტურისტს გააზრებული აქვთ ბუნების მიმართ პასუხისმგებლობა. ორგანული მეურნეობა განაპირობებს გარემოს სისუფთავეს, როგორც ფერმაში, ასევე მის გარეთ, ის ფერმერს საშუალებას აძლევს თავისი საქმიანობით დამატებითი შემოსავლები და ალტერნატიული საქმიანობები წამოიწყოს. მრავალფეროვანი და მრავალდარგოვანი მეურნეობები კი სოფლად შემოსავლებს ზრდის.

რა შეიძლება მოჰყვეს სოფლად ტურიზმის განვითარებას?

- სოფლის ინფრასტრუქტურის განვითარების სტიმულირება;
- დამატებითი საშუალო ადგილების შექმნა, ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა;
- მოსახლეობის ეკოლოგიური და სოციალურ-კულტურული თვითშეგნების ამაღლება;
- სიღარიბის დაძლევა;
- ხალხური რეწვის განვითარება;
- ძველი ტრადიციებისა და ეროვნული მემკვიდრეობის შენარჩუნება;
- სოფლის ესთეტიკის გაუმჯობესება და ინტეგრაცია;
- სეზონური მიგრაციის შემცირება;
- ადგილობრივი მეურნეობის განვითარება.

რა შეიძლება შესთავაზოს სოფელმა ტურისტს?

- აქტიური დასვენება;
- ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების მიწოდება;
- რეკრეაცია (სულიერი და ფიზიკური ძალების აღდგენა);
- ახალი ცოდნისა და გამოცდილების შეძენა;
- მრავალფეროვანი ტურისტული მომსახურება;
- ბუნებასთან სიახლოვე;
- ტრადიციული კულტურული მემკვიდრეობის გაზიარება.

თუ გავითვალისწინებთ ტურისტული პროდუქტის კომპლექსურობას, ტურისტული საქმიანობა სოფლად მხოლოდ ინდივიდუალური ფერმით/მეურნეობით არ შემოიფარგლება, ხშირ შემთხვევაში, ტურისტის მომსახურებაში მთელი თემი არის ჩართული. შესაბამისად, აგროტურისტული მეურნეობა ზრდის მოსახლეობის დასაქმების დონეს და ქმნის დამატებითი შემოსავლის მიღების წყაროს დასაქმებასა და შემოსავალს ქმნის სოფლის მოსახლეობისათვის.

აგრო-, ეკო- და სოფლის ტურიზმის ცნებების მკაცრი განსაზღვრება არ არსებობს, მარტივად რომ ვთქვათ ისინი წარმოადგენენ მდგრადი ტურიზმის შემადგენელ ნაწილებს, სადაც გათვალისწინებულია

გარემოსგაცვითი საქმიანობები, ბუნების კონსერვაცია, მდგრადი სოფლის მეურნეობა და სოფლის ეკონომიკა.

აგროტურიზმი – ეს არის დასვენების ფორმა ფერმერულ მეურნეობაში, სადაც არსებობს ღამის გათევის შესაძლებლობა, ადგილზე წარმოებული პროდუქციით კვება (მინიმუმ 40% პროდუქტისა უნდა იყოს ადგილზე, ოჯახში წარმოებული) და სადაც შესაძლებელია რეკრეაციული აქტივობების ორგანიზება, როგორც არის ქვეითი და საცხენოსნო ლაშქრობები, კულტურული და სათავგადასავლო მოგზაურობები და სხვ. ასეთი სახის ტურიზმის განვითარებისათვის საჭიროა ფერმის ტერიტორიებზე შენარჩუნებული იყოს მეურნეობის ტრადიციული ტექნოლოგიები, რომლებიც არანაკლებ საინტერესოა ტურისტისათვის.

ეკოტურიზმი – ბუნების მოყვარულთა ტურიზმის სახეობაა, რომლის დროსაც ტურისტი მინიმალურ ზემოქმედებას ახდენს გარემოზე, მოგზაურობს სუფთა გარემოში, ბუნებრივი რეზერვაციებისა და ნაკრძალების მოსანახულებლად. ეკოტურიზმი ითხოვს მინიმალურ საცხოვრებელ კომფორტს, ჯანსაღი პროდუქციით კვებას და სუფთა გარემოს, რისი შეთავაზებაც ბიომეურნეებს შეუძლიათ.

ევროპის ქვეყნებში ჩამოყალიბდა ორგანული მეურნეობების მქონე ფერმერთა გაერთიანებები და ასოციაციები ტურისტული საქმიანობისა და მდგრადი მეურნეობის ხელშეწყობის მიზნით. ამის კარგი მაგალითია ECEAT-ის ქსელი, სადაც 1995 წელს გაწევრიანდა ევროპის 15 ქვეყნიდან 750 ფერმერი, ხოლო 1999 წელს 22 ქვეყანის ფერმერებმა უმასპინძლეს 100 000-ზე მეტ ვიზიტორს. ასევე EuroGite – ფერმერული და სოფლის ტურიზმის ევროპის ფედერაცია, სადაც ამჟამად 26 ქვეყნის საოჯახო სასტუმროებისა და სოფლის ტურიზმის ასოციაციებია გაერთიანებული. ასოციაციების წევრების საერთო რაოდენობა 400 000 ოჯახია. საქართველოში EuroGite-ს წევრია ასოციაცია “ელკანა” – ჩვენი წევრებიდან 40 ოჯახი ჩართულია სოფლის ტურიზმის ქსელში. აღსანიშნავია ასევე 1987 წელს, საფრანგეთის “მასპინძელი ოჯახების კავშირის” ბაზაზე, ჩამოყალიბებული ქსელი – “გლეხთა მასპინძლობა”, სადაც გაერთიანებულია 500-ზე მეტი ოჯახი 20 ქვეყნიდან, მათ შორის 10 ოჯახი საქართველოდან (აგროტურისტული ქსელი – ქალთა ინიციატივის ჯგუფი).

ბიოლოგიურ მეურნეობათა ასოციაცია “ელკანამ” სოფლის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და მდგრადი მეურნეობის ხელშეწყობის მიზნით, 2006 წელს, შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს მხარდაჭერით, დაიწყო სოფლის ტურიზმის განვითარების პროექტის განხორციელება. პროექტი ითვალისწინებს სოფლად ტურისტული საქმიანობებისა და ადგილობრივი ტრადიციული პროდუქტის პოპულარიზაციის ხელშეწყობით დამატებითი შემოსავლების შექმნას ადგილობრივი მაცხოვრებელთათვის. ამჟამად 50 ოჯახი (საქართველოს შვიდი რეგიონიდან), რომელთაც აქვთ სასტუმრო სახლი სოფლად ან პატარა ქალაქში, საინტერესო გლეხური მეურნეობა და შესაძლებლობა სტუმრებს გააცნონ ქართული ტრადიციები და კულტურა, გაერთიანებულია „ელკანას“ სოფლის ტურიზმის ქსელში. მასპინძელ ოჯახებს სტუმართათვის დათმობილი აქვთ 2-7 საძინებელი ოთახი ელემენტარული პირობებით, აგროტურისტულ მეურნეობებში შემორჩენილია ტრადიციული პროდუქტის წარმოებისა და შენახვის უძველესი ტრადიციები და ტექნოლოგიები. მასპინძელი ოჯახები, ღამის გათევის გარდა, სტუმრებს სთავაზობენ ადგილობრივი პროდუქტით დამზადებულ კერძებს, ასევე ტურისტულ მარშრუტებს – გასირნება ახლომდებარე ბუნებრივი და კულტურული ისტორიული ძეგლების მოსანახულებლად, თევზაობა, ცხენების დაქირავება და სხვ.

როგორც აღვნიშნეთ სოფლად ტურიზმის განვითარება ამცირებს უმუშევრობას და ზრდის ადგილობრივი პროდუქტის გასაღების შესაძლებლობას. დღეს, როდესაც სოფლად ცხოვრების პირობები და ადგილობრივი მოსახლეობის ფინანსური შემოსავლები მცირეა, პროდუქტის გასაღების ბაზრების მოპოვება და პროდუქტის პირველადი ღირებულების გაზრდა მომსახურების დამატებით შემოსავალს ქმნის. მაგალითისათვის მოვიყვანოთ სოფლის ტრადიციული პროდუქტის წარმოება, მისი საკვებად გადაამუშავება და სტუმრის გამასპინძლება.

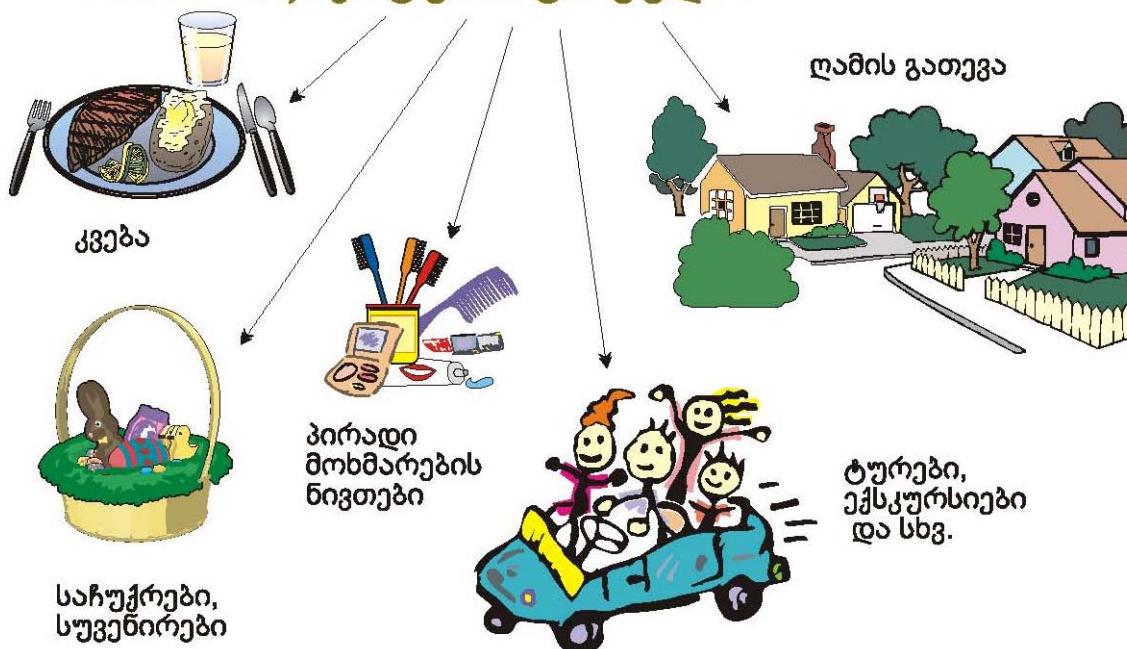
დამატებითი ღირებულების ჰეიქმნა

Value add chain

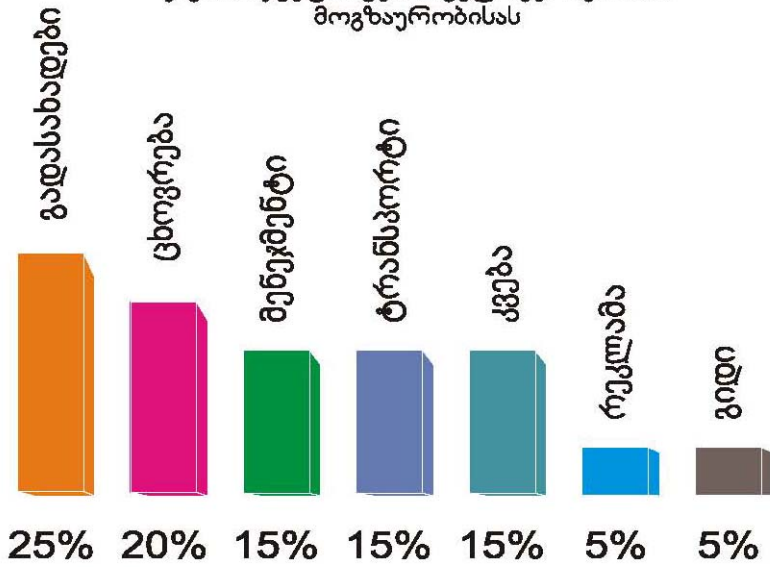

დამატებითი ღირებულების წამოქმნა შესაძლებელია ასევე სხვა მომსახურებითაც, როგორც არის ღამის გათევის შეთავაზება, ტრანსპორტითა და კვებით მომსახურება, სუვენირების წარმოება და სხვ. ეს ყველაფერი ქმნის ტურისტული პროდუქტის დამატებითი ღირებულების ჯაჭვს, რაც ზრდის ადგილობრივი მოსახლეობის პირდაპირ შემოსავალს. დამსვენებელს მეწარმე ადგილზე სთავაზობს პროდუქტს, ანუ მყიდველი თავად მიდის პროდუქტთან (აქ იგულისხმება როგორც ტურისტული სერვისი ასევე ტრადიციული პროდუქტი), რაც, თავის მხრივ, “უხილავი ექსპორტის” სახეა და სარეალიზაციო ჯაჭვს ამცირებს.

რაში ხარჯავს ტურისტი ფულს?

ტურისტული დანახარჯების განაწილების სქემა 10
 ყაციანი ჯგუფის ტურისტულ მუერნეობაში
 მოგზაურობისას

“ელკანამ” დაიწყო საოჯახო სახლებისა და ტურისტული პროდუქტის პოპულარიზაცია ადგილობრივ და საერთაშორისო ტურისტულ ბაზრებზე. 2008 წელს 22 ოჯახმა მიიღო 500-ზე მეტი ტურისტი და მათი საერთო შემოსავალი შეადგენდა 27 500 ლარს. ეს არ არის ცუდი მაჩვენებელი თუ გავითვალისწინებთ ქვეყანაში შარშანდელი წლის აგვისტოს მოვლენების გამო უცხოური თუ ადგილობრივი ტურისტული ნაკადების შემცირებას.

თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი სახის პროგრამების წარმატებულობა არ ფასდება მხოლოდ ტურისტების ნაკადის გაზრდით, აქ მნიშვნელოვანია ფერმერების ცოდნის ამაღლება ორგანული მეურნეობების დარგში, რაც თავისთავად განაპირობებს რეგიონებში ორგანული პროდუქციის ზრდას, მდგრადი მეურნეობის განვითარებასა და გარემოს დაცვას. ტურისტების ვიზიტების შემდეგ ორგანული პროდუქციის და მეურნეობის მნიშვნელობა უმჯობესდება, თავად მასპინძელი უცხოელის თვალთ უფრო უკეთ ხედავს ორგანული მეურნეობის უპირატესობას, მეტად აფასებს იმ ძველ ტრადიციებსა და ყოფას, რაც მივიწყებას ეძლევა და რასაც შენარჩუნება სჭირდება.

სტანდარტი სოფლის საოჯახო სასტუმრო სახლებისათვის

მდგრადი ტურიზმის განვითარება სოფლად მოითხოვს სტანდარტის შემუშავებას იმ მეწარმე სუბიექტებისათვის ვინც ჩართულია ტურისტულ საქმიანობაში. ტრადიციულ ტურიზმში სტანდარტები ძირითადად ეფუძნება კომფორტს და კარგ ინფრასტრუქტურას: მისასვლელი გზა, შენობა, სატელეფონო კავშირი და ა.შ. სანახაობებთან სიახლოვე და სხვ., ხოლო ეკო- და აგროტურიზმში გარემოს შენარჩუნება, გარემოსადმი დამოკიდებულება ის ძირითადი კრიტერიუმი, რითაც ფასდება საოჯახო სასტუმრო სახლი სოფლად და პატარა ქალაქში.

სასტუმრო სახლების მომსახურების სტაბილური ხარისხისა და სოფლის ტურიზმის მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად “ელკანამ” შეიმუშავა და დანერგა სტანდარტი (მეწარმე სუბიექტის სტანდარტი – “ოჯახური სასტუმრო სახლები სოფლად და პატარა ქალაქებში, ძირითადი დებულებები”, მსტ – 20545291-002-2008). “ელკანას” სტანდარტი ემყარება ევროპის ფერმერული და სოფლის ტურიზმის ფედერაციის – “ევროჟიტეს” ძირითად მოთხოვნებს და, ამავე დროს, სრულიად შეესაბამება სტანდარტიზაციისა და სერტიფიკაციის სფეროში საქართველოს კანონმდებლობას. საქართველოში დიდი სასტუმროებისათვისაც კი არ არსებობს სტანდარტი (თუ არ ჩავთვლით ცნობილი სასტუმროების შერატონის, რედისონის, მერიოტის და ა.შ. შიდა სტანდარტს), მაგრამ ჩვენ მაინც საჭიროდ ჩავთვალეთ სოფლის სახლებისათვის მინიმალური მოთხოვნების გათვალისწინებით შიდა კორპორატიული სტანდარტის დანერგვა “ელკანას” წვერი ოჯახებისათვის და

ყველა მსურველი საოჯახო სასტუმროებისათვის, რომლებიც მდებარეობს სოფლად ან პატარა ქალაქში და სოფლის ტურიზმის მომსახურების ძირითად პრინციპებს აკმაყოფილებს. სტანდრტი გულისხმობს სასტუმრო სახლების დაჯგუფებას 4 კატეგორიად, რომელთაგან მომსახურების მინიმალურ მოთხოვნას შეესაბამება კატეგორია “სტანდარტი”, ხოლო მომსახურების შედარებით მაღალი ხარისხის სასტუმრო სახლები შეფასდება სიმბოლური ნიშნით “მზე” (“1 მზე”, “2 მზე”, “3 მზე”), სიმბოლოების ნიშანი მომსახურების ხარისხის მატებასთან ერთად იზრდება.

ორგანული მეურნეობების ჩართვა სოფლის ტურიზმის საოჯახო სასტუმროების ქსელში ხელს შეუწყობს საოჯახო სასტუმრო სახლების მხრიდან ბუნებისა და გარემოს მიმართ პასუხისმგებლობის გაზრდას. თუმცა, ჩვენ სინამდვილეში არის რიგი პრობლემები და საკითხები (ნაგვის გატანის საკითხი, კანალიზაციის სისტემა, სასოფლო-სამეურნეო მიწების ეფექტური და მდგრადი გამოყენება და ა.შ.), რამლის მოგვარებას მარტო ფერმერი ვერ მოერევა – საჭიროა სამთავრობო დონეზე გადაწყვეტილების მიღება და არასამთავრობო სტრუქტურებთან თანამშრომლობით პრობლემის გადაჭრა.

სოფლის ტურიზმის განვითარების პროექტით „ელკანამ“ წინ წამოწია ორგანული მეურნეობების როლი ტურიზმში. პრაქტიკული მაგალითების წარმოჩენითა და ჩვენი გამოცდილების გათვალისწინებით მიგვაჩნია, რომ ტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის ეფექტურია შემდეგი ფორმულა:

ორგანული მეურნეობა + სოფლის ტურიზმი = სუფთა გარემო, საღი პროდუქტი, კმაყოფილი მომხმარებელი, დასაქმების დონის გაზრდა და დამატებითი შემოსავალი ფერმერს.

სოფლის ტურიზმში ჩართული წევრი მეურნეებისა და ოჯახების მონაცემები განთავსებულია კატალოგსა და ვებგვერდზე www.ruraltourism.ge